

ВІЙСЬКОВА ПСИХОЛОГІЯ

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ (СИЛАБУС)

Реквізити навчальної дисципліни

Рівень вищої освіти	<i>Перший (бакалаврський)</i>
Галузь знань	<i>05 Соціальні та поведінкові науки</i>
Спеціальність	<i>053 Психологія</i>
Освітня програма	<i>Прикладна психологія</i>
Статус дисципліни	<i>Вибіркова</i>
Форма навчання	<i>заочна</i>
Рік підготовки, семестр	<i>2 курс, осінній семестр</i>
Обсяг дисципліни, розподіл годин за аудиторними заняттями	<i>4 кред. ЄКТС/120 годин Лекції – 6 годин, семінарські – 4 годин, самостійна робота студентів – 110 годин</i>
Семестровий контроль/ контрольні заходи	<i>Домашня контрольна робота / Залік</i>
Розклад занять	<i>rozklad.kpi.ua</i>
Мова викладання	<i>Українська</i>
Інформація про керівника курсу /	<i>https://psy.kpi.ua/vikladachi/</i>

Програма навчальної дисципліни

1. Опис навчальної дисципліни, її мета, предмет вивчення та результати навчання

Дисципліна «Військова психологія» сприятиме поглибленню знань в специфічній психологічній галузі, розумінню закономірностей функціонування індивідуальної психіки окремого військовослужбовця і соціальної психіки особового складу військових формувань, їхньої поведінки та дієздатності в умовах військової діяльності у мирний і воєнний час, буде корисним в умовах сьогодення.

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Військова психологія» є психіка воїна, психологія військового колективу й психологія військової діяльності.

Метою навчальної дисципліни є засвоєння понятійно-термінологічного апарату навчальної дисципліни, формування умінь відтворити призначення термінів і понять адекватно ситуації; формування навичок здійснювати соціально-психологічний супровід військовослужбовців різних категорій; здатності до саморегуляції власної діяльності; організувати проведення у військових частинах досліджень з метою соціально-психологічного забезпечення професійної діяльності особового складу та навичок використання знань психології у професійній діяльності фахівців-психологів.

Система теоретичних (лекційних) і практичних (семінарських) занять дає можливість вирішити такі **основні завдання**:

- розуміння місця і ролі військової психології в контексті військової політики і безпеки України;
- розуміння змісту та функцій діяльності психолога у ЗСУ у мирний і військовий час;
- набуття психологічної стійкості до психотравмуючих факторів війни;
- навчання методам саморегуляції;
- надання першої психологічної допомоги при травматичних ситуаціях, підвищення адаптивності в бойових умовах;
- надання першої психологічної допомоги при травматичних ситуаціях серед цивільного населення.

Відповідно до вимог освітньо-професійної програми метою дисципліни є формування у здобувачів вищої освіти:

Загальних компетентностей:

- здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях (ЗК 1);
- знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності (ЗК 2);
- здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями (ЗК 4);
- здатність до саморозвитку на основі рефлексії та саморегулювання (ЗК 14);
- здатність і готовність до безперервного й актуального навчання, опанування новими знаннями, методичними розробками, інноваційними проектами, володіння новітніми технологіями в галузі психології (ЗК 15).

Професійних компетентностей:

- здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології (ФК 1);
- здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел (ФК 4);
- Здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження (ФК 6);
- Здатність організовувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову, в т.ч. особам, які отримали психологічні травми, зокрема внаслідок війни) (ФК 8);
- здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну роботу відповідно до запиту (ФК 9);
- здатність дотримуватися норм професійної етики (ФК 10);
- здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку (ФК11);
- Здатність здійснювати психологічний вплив з метою оптимізації психічного функціонування індивіда або групи (ФК15).

Програмні результати навчання:

- Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання, ефективність власних дій. (ПРН1);
- обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки за результатами власних досліджень та аналізу літературних джерел (ПРН4);
- Формулювати мету, завдання дослідження, володіти навичками збору первинного матеріалу, дотримуватися процедури дослідження (ПРН6);
- Складати та реалізовувати план консультативного процесу з урахуванням специфіки запиту та індивідуальних особливостей клієнта, забезпечувати ефективність власних дій (в т.ч. у роботі з особами, що отримали психологічні травми, зокрема внаслідок війни) (ПРН11);
- Складати та реалізовувати програму психопрофілактичних і просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів, тощо, відповідно до вимог замовника (ПРН12);
- Знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога (ПРН 16);
- Вживати ефективних заходів щодо збереження здоров'я (власного й оточення) та, за потреби, визначати зміст запиту до супервізії (ПРН18);
- рефлексувати можливості власного інтелектуального потенціалу для вирішення завдань професійної діяльності (ПРН20).

Ефективне засвоєння навчального матеріалу значною мірою залежить від активної співпраці здобувачів вищої освіти з викладачем під час лекцій та практичних занять. Консультації з даного курсу проводяться відповідно до розкладу, який можна знайти на офіційному сайті кафедри психології та педагогіки.

2. Пререквізити та постреквізити дисципліни (місце в структурно-логічній схемі навчання за відповідною освітньою програмою)

Для вивчення дисципліни здобувачу вищої освіти бажано мати навички використання текстового редактора на комп'ютері, навички роботи з електронними базами даних наукових інститутів та бібліотек.

Навчальна дисципліна має міждисциплінарний характер та інтегрує знання з інших освітніх компонентів: «Основи здорового способу життя», «Історія української культури», «Анатомія і еволюція нервової системи», «Загальна психологія з практикумом, частина 1» тощо. За структурно-логічною схемою програми підготовки фахівця дана навчальна дисципліна створює основу для вивчення таких дисциплінами, як: «Основи психологічного консультування», «Основи психотерапії», «Основи психодіагностики», «Професійна етика психолога», «Психологія здоров'я».

Дисципліна перебуває у тісному зв'язку з іншими дисциплінами циклу професійної підготовки, завдяки чому створюється міцне підґрунтя для подальшого оволодіння знаннями з психологічних дисциплін.

3. Зміст навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин			
	Всього	у тому числі		
		Лекції	Практичні (семінарські)	СРС
1	2	3	4	5
Розділ 1. Становлення психології як науки				
Тема 1. Вступ: предмет, завдання та методи військової психології	11	2		12
Тема 2. Психологічна структура особистості військовослужбовця	13			12
Тема 3. Сучасний бій і його вплив на психіку воїнів.	12	2		12
Тема 4. Психологічна підготовка воїнів до бойових дій. Інформаційно психологічне протистояння в умовах війни	14			12
Тема 5. Психологія первинного військового підрозділу Психологія міжособистісних конфліктів військовослужбовців та шляхи їх подолання	13		2	12
Тема 6. Девіації як форма деструктивної поведінки воїнів у бойовій обстановці	13		2	12
Тема 7. Основні завдання і особливості роботи військових психологів. Процедура психологічного	13			12
Тема 8. Психологічна реабілітація учасників бойових дій	14	2		12
Тема 9. Психологічна підтримка при реінтеграції постраждалих від військових дій у суспільство	13			12
Всього годин	120	6	4	66

4. Навчальні матеріали та ресурси

Для успішного вивчення дисципліни достатньо опрацювати навчальний матеріал, який викладається на лекціях, а також ознайомитись з:

4.1 Базова література:

1. Бондарев Г. В., Круть П. П. Основи військової психології. Харківський національний університет внутрішніх справ. Харків, 2020. 272 с.
2. Військова психологія. Конспект лекцій. URL: <http://uadoc.zavantag.com/text/2148/index-1.html>
3. Гершанов А. Макієнко Н. Шлях до зцілення: основи роботи з наслідками травматичних подій. Israel Trauma Coalition. К. :7БЦ, 2023. 120 с.
4. ПАМ'ЯТКА військовослужбовцю під час підготовки до бою та в бою Укладачі - авторський колектив психологічної кризової служби м. Миколаєва. Взято з: https://www.mil.gov.ua/content/pdf/combattraining_.pdf
5. Перша психологічна допомога в гострих стресових ситуаціях : навчально-практичний посібник / Харківський національний університет внутрішніх справ, 2022. 88 с.
6. Кокун О.М., Пішко І.О., Лозінська Н.С., Олійник В.О., Хоружий С.М., Ларіонов С.О., Сириця М.В. Особливості надання психологічної допомоги військовослужбовцям, ветеранам та членам їхніх сімей цивільними психологами : метод. посіб. К. : 7БЦ, 2023. 175 с.

4.2. Допоміжна література:

7. Екстремальна психологія : навчальний посібник /М. О. Сова, С. О. Деніжна, С. С. Митрофанова ; Державний податковий університет. Ірпінь, 2023. 346 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/1cHhXQo2Gk6SiZQNG1MUJweDIC01VpEMS/view?pli=1>
8. Методичні рекомендації «Перша психологічна допомога. Алгоритм дій», опубліковано МОН України 5 квітня 2022 року URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/metodichni-rekomendaciyi-persha-psihologichna-dopomoga-algoritm-dij>
9. Павлюк М. М., Шепельова М. В. Сучасні психологічні технології надання психологічної допомоги сім'ям постраждалих у подоланні складних життєвих обставин: практичний посібник. Київ : Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України 2020. URL : <http://psychology-naesua.institute/userfiles/files.pdf>
10. Гершанов О. Той, хто йде з тобою шляхом. URL: https://drive.google.com/file/d/1uBCojogn89pSmxINiKL6rkgYMj3x_dOL/view?fbclid=IwAR0RUshavzHI8BqSYPUUpyKsbvqdm8vMpPYWauYvitZSSIdOfWkZF1ZPWdw
11. Полчанова Г. С., Л. В. Боримська. Психологічна підтримка під час війни : збірка листівок. Житомир, 2022. 61 с. URL: https://www.zhim.org.ua/eduka/psihologichna_pidrymka_pid_chas_viiny.pdf.
12. Соціально-психологічні технології відновлення особистості після травматичних подій : практичний посібник / за наук. ред. Т. М. Титаренко ; НАПН України, Інститут соціальної та політичної психології. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2019. 220 с.
13. Dolynska L., Zaushnikova M. Formation of communicative competence of the future speech therapist in the process of professional training. *Polish journal of science*. Warszawa : Global Science Center LP. 2020. №34. VOL. 2. P. 64-67.
14. Iryna V. Ievtushenko, Yevheniia M. Kaliuzhna, Olena O. Nezhynska The study of the self-development model in the context of structural security of the individual integrity (Дослідження моделі саморозвитку в контексті структурної забезпеченості цілісності особистості). *Journal of Intellectual Disability - Diagnosis and Treatment*, Vol. 8, No. 3, 2020, pp. 288-297. URL : <https://www.lifescienceglobal.com/journals/journal-of-intellectual-disability-diagnosis-and-treatment/volume-8-number-3/82-abstract/jiddt/4020-abstract-the-study-of-the-self-development-model-in-the-context-of-structural-security-of-the-individual-integrity>

Електронні ресурси:

15. Актуальні проблеми психології. Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка Національної академії педагогічних наук України. URL: <http://appsychology.org.ua/index.php/ua/arkhiv-vydannia/tom-14/tom-14-vipusk-1>
16. Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського НАПН України. URL <http://dnpb.gov.ua/ua/>

17. [Реєстр тестових методик України. URL : https://vpa.org.ua/test-committee/reestr-testovih-metodik-ukrayni/](https://vpa.org.ua/test-committee/reestr-testovih-metodik-ukrayni/)
 18. Психологічний журнал URL: <https://apsijournal.com/index.php/psyjournal/indexing>
-

5. Методика опанування навчальної дисципліни (освітнього компонента)

5.1 Денна форма. Лекційні заняття

№ з/п	Назва теми лекції та перелік основних питань (завдання на СРС)
1	<p>Тема 1. Вступ: предмет, завдання та методи військової психології</p> <p>Предмет військової психології. Зв'язок військової психології з іншими галузями психологічної науки. Історія розвитку військової психології. Психологічні особливості військової діяльності. Задачі військової психології. Методи військової психології.</p> <p>Завдання на СРС:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Охарактеризуйте психологічні особливості військової діяльності.2. Зробіть стислий огляд історії розвитку військової психології.3. Сформулюйте головні завдання військової психології.4. Які методи дослідження застосовують у військовій психології.
2	<p>Тема 3. Сучасний бій і його вплив на психіку воїнів.</p> <p>Бойова обстановка та її вплив на діяльність. Бойовий стрес та його психологічні наслідки. Адаптація до умов бойової діяльності. Готовність до активних дій. Психологічні передумови ефективності бойових дій. Подолання негативних психічних станів: напруга, втома, жах, паніка, тривога.</p> <p>Завдання на СРС:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Сформулюйте головні ознаки сучасного бою та охарактеризуйте його вплив на психіку воїнів.2. Що таке бойовий стрес та якими є його психологічні наслідки.3. Розкрийте зміст поняття «готовність до активних дій».4. Як виникає адаптація до умов бойової діяльності5. Подолання негативних психічних станів: напруга, втома, жах, паніка, тривога.
3	<p>Тема 8. Психологічна реабілітація учасників бойових дій</p> <p>Психологічна реабілітація ветеранів з інвалідністю. Загальні психологічні наслідки участі у бойових діях. Психологічна характеристика посттравматичного стресового розладу. Методики діагностики посттравматичних стресових розладів. Завдання, методи та принципи психологічної реабілітації поранених та ветеранів з інвалідністю. Схема та методи психологічної реабілітації ветеранів з інвалідністю та поранених. Методи психологічної допомоги особам, які перенесли психотравмуючий стрес. Організація медико-психологічної допомоги військовослужбовцям, що беруть участь у бойових діях. Особливості психокорекційної роботи з особами, які перенесли травматичну ампутацію кінцівки під час бойових дій. Соціально-психологічна адаптація військовослужбовців, які отримали поранення у бойових діях. Особливості терапевтичної роботи в умовах лікарняної палати. Основні напрямки психотерапевтичної роботи та шляхи їх реалізації.</p> <p>Завдання на СРС:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Розробити рекомендації щодо психологічної допомоги особам, які перенесли психотравмуючий стрес.2. Описати методи психологічної допомоги особам, які перенесли психотравмуючий стрес.3. Окреслити принципи, завдання та етапи психологічної реабілітації військовослужбовців

Семінарські (практичні) заняття

Основні завдання циклу практичних занять:

сформувати у здобувачів вищої освіти: розуміння теоретичного матеріалу; вміння формувати самостійні судження, відстоювати власні погляди, аргументуючи їх на основі наукових фактів; уміння та навички самостійної роботи з підготовки до безпосередньої участі у практичному занятті.

№ з/п	Назва теми заняття та перелік основних питань (перелік дидактичного забезпечення, питання для поточного контролю та завдання на СРС)
1	<p>Практичне заняття 5. Психологія первинного військового підрозділу. Психологія міжособистісних конфліктів військовослужбовців та шляхи їх подолання</p> <ol style="list-style-type: none">1. Військовий підрозділ як соціально-психологічне явище.2. Структурні компоненти військового колективу.3. Стадії розвитку військового колективу.4. Взаємовідносини у військовому колективі.5. Соціально-психологічні явища загальної думки, колективного настрою, традиції, авторитету у військовому колективі.6. Підходи до управління психологічною атмосферою у військовому підрозділі.7. Групова динаміка та проблеми лідерства у військовому колективі.8. Сутність конфлікту.9. Основні джерела виникнення конфліктів у підрозділах.10. Вплив особистісних особливостей на виникнення конфліктів.11. Практичні засоби щодо упередження та виявлення конфліктів.12. Картографування конфліктів. Види карт.13. Карта конфлікту <p>Практична частина</p> <ol style="list-style-type: none">1. Ознайомитись, обговорити та зробити стислий конспект розділів «Сутність порушень статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями» та «Профілактика порушень статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями» (стр 3- 20) // «Збірник методичних рекомендацій ЗСУ щодо: сутності та профілактики попередження порушень статутних правил індивідуально-виховної роботи у військовій частині; управлінської діяльності у військовій частині; планування гуманітарного, соціального забезпечення; організації інформаційної роботи у ЗСУ; оцінки морально-психологічного стану особового складу; роз'яснення антикорупційного законодавства та механізму протидії корупції у ЗСУ. — Київ. ВД «Професіонал», 2023. — 240 с.2. В малих групах скласти програму дослідження військового колективу, з використанням кількох відомих методів та методик. <p>Завдання на СРС:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Які ознаки сформованого військового колективу вам відомі?2. Перелічіть основні структурні компоненти військового колективу.3. Які стадії у своєму розвитку проходить військовий колектив?4. В чому полягає специфіка взаємовідносин у військовому колективі?6. Які існують підходи до управління психологічною атмосферою у військовому колективі.7. Що таке групова динаміка?8. Назвіть основні джерела виникнення конфліктів у підрозділах.9. Розкрийте зміст впливу особистісних особливостей воїнів на виникнення конфліктів.10. Назвіть основні джерела виникнення конфліктів у підрозділах.

Практичне заняття 6. Девіації як форма деструктивної поведінки військовослужбовців у бойовій обстановці .

1. Сутність девіантної поведінки в бойовій обстановці.
2. Найбільш розповсюджені види девіантної поведінки в бойовій обстановці.
3. Способи профілактики девіантних проявів.
4. Залежність від психоактивних речовин
5. Основні чинники здійснення суїцидів військовослужбовцями.
6. Ознаки високої вірогідності здійснення суїциду.
7. Мотиви суїцидальної поведінки
8. Види суїцидальної поведінки
9. Профілактика суїцидів і суїцидальних спроб у військових частинах (підрозділах).

Практична частина

Опрацювання в малих групах та презентація на загал Розділу 2 «Діяльність психолога, щодо надання психологічної допомоги особистостям з девіаціями поведінки» (стр. 44-64) // Бондарчук О.І. Психологія девіантної поведінки: Курс лекцій. К.: МАУП, 2016. - 88 С.

Завдання на СРС:

1. Чим обумовлене виникнення девіацій у військовослужбовців в умовах військових дій?
2. Які види девіантної поведінки найбільш розповсюджені серед військовослужбовців?
3. Розкрийте зміст профілактичної роботи щодо девіантної поведінки військовослужбовців.
4. Які головні чинники суїцидального ризику у військовослужбовців ви знаєте?
5. В чому полягає профілактика суїцидів серед військовослужбовців?
6. Які ознаки високого суїцидального ризику ви знаєте та які існують способи їх

6. Самостійна робота здобувача вищої освіти

Здобувачі вищої освіти самостійно опрацьовують питання за всіма темами в теоретичному або практичному аспекті. Самостійна робота з навчальної дисципліни «Психологія особистості» включає: поглиблене вивчення літератури на задану тему та пошук додаткової інформації; проведення досліджень за методиками з якими знайомилися на практичних заняттях.

У процесі самостійної роботи здобувачі вищої освіти мають оволодіти вміннями та навичками:

- організації самостійної навчальної діяльності;
- самостійної роботи з навчальною, навчально-методичною, науковою, науково-популярною літературою;
- конспектування літературних джерел;
- робота з довідковою літературою.

Тема 2. Психологічна структура особистості військовослужбовця.

Психологічні процеси, стани, властивості та утворення в умовах військової діяльності (загальна характеристика). Емоційно-вольові процеси в умовах військової діяльності. Характеристика вольових рис воїнів. Емоції. Характеристика емоцій та почуттів. Умови та шляхи формування емоційно-вольової стійкості воїнів.

Тема 4. Психологічна підготовка воїнів до бойових дій. Інформаційно психологічне протистояння в умовах війни

Задачі психологічної підготовки. Психологічні основи формування морально-бойових якостей: дисциплінованість, хоробрість, стійкість, витривалість, впевненість, наполегливість, відвага тощо. Формування у воїнів професійно важливих якостей: емоційно-вольової стійкості, готовності до колективних дій, впевненості у своїх силах. Психологічна підготовка для профілактики страху та бойового стресу. Психологічна підготовка щодо агресивної поведінки та застосування бойової сили. Психологічна підготовка щодо ставлення до ворожих військових та цивільних осіб. Специфіка психологічної підготовки військових до можливого полону та поведінки у полоні. Безпосередня психологічна підготовка до бойових дій. Дії штатних військових психологів безпосередньо до протягом та після бойових дій. Сутність інформаційно-психологічного протистояння. Психологічні операції як елемент інформаційно-психологічного протистояння. Шляхи протидії інформаційно-психологічному впливу противника. Досвід інформаційно-психологічного впливу на противника в умовах війни

Тема 7. Основні завдання і особливості роботи військових психологів. Процедура психологічного розвантаження після бойових дій

Головні завдання військових психологів. Військово-психологічний відбір та класифікація. Відстеження психологічної бойової готовності. Психологічна допомога: основні поняття. Екстрена психологічна допомога. Діяльність психолога з надання психологічної допомоги особовому складу військової частини (підрозділу) під час перебування в пункті постійної дислокації; у районах виконання завдань (ведення бойових дій) та після виконання завдань (у районах відновлення, ППД). Оцінка ефективності психологічної допомоги, наданої особовому складу Процедура психологічного розвантаження після бойових дій. Аналіз виконаного завдання. Первинна підтримка командира (defusing). Рекапітуляція стресової події (дебріфінг). Процес поступового повернення (декомпресія). Роль командира у поступовому процесі розвантаження. Психологічні кризові інтервенції

Тема 9. Психологічна підтримка при реінтеграції постраждалих від військових дій у суспільство

Специфіка психологічної адаптації та відновлення військовослужбовців, їх взаємини в родині. Роль родини у поверненні військовослужбовців до цивільного життя. Комунікація з членами родини військового. Робота з втратою та горем. Психологічна допомога рідним та близьким військовослужбовця. Психологічна допомога дітям і підліткам із травматичним досвідом. Психологічна реабілітація дітей та дорослих деокупованих громад. Переселені особи (внутрішні та зовнішні мігранти), психологічні проблеми дезадаптації, що виникають у них; різні реакції дезадаптації переселених осіб. Психологічна реабілітація переселених осіб. Допомога в адаптації та психологічний супровід переселених осіб. Втома від співчуття.

7. Політика навчальної дисципліни (освітнього компонента)

При викладанні дисципліни семестровий рейтинг здобувача вищої освіти формують: робота на семінарах, виконання домашньої контрольної роботи. Штрафних балів з дисципліни не передбачається.

Відвідуваність і виконання завдань

Відвідування лекційних занять не оцінюється але є бажаним, оскільки навчальний матеріал викладається в доступній формі та є можливість обговорення дискусійних питань та уточнення незрозумілих моментів. Для здобувачів вищої освіти, які бажають продемонструвати відмінні результати навчання, активна робота на лекційних заняттях вкрай необхідна. Однак відпрацьовувати пропущені лекції не потрібно.

Активна участь здобувача вищої освіти на семінарських заняттях є обов'язковою. Рейтинг здобувача вищої освіти значною мірою формуватиметься за результатами його роботи на семінарських заняттях. Кожне пропущене семінарське заняття (незалежно від причин пропуску) знижує підсумковий рейтинг з дисципліни. У разі пропуску семінарського заняття обов'язково повинні бути вивчені теми, а також виконані всі завдання. Контроль знань (розуміння) здобувачем вищої освіти пропущених тем (виконання завдань) відбуватиметься під час спілкування з викладачем за графіком консультацій, доступним на сайті кафедри психології та педагогіки. Здобувач вищої освіти, який виконає відповідні завдання (відповідь на питання) отримуватиме відповідні бали до рейтингу залежно від якості відповідей (виконання завдання).

Теми і завдання для семінарських занять передбачені робочою програмою дисципліни, доступною з особистого кабінету здобувача вищої освіти в системі «Кампус» або на сайті кафедри психології та педагогіки.

Здобувач вищої освіти на семінарському занятті може використовувати підготовлені ним письмові нотатки з питань теми заняття (або передбачених завданням), однак висловлювати позицію, читаючи з аркуша паперу не варто. Відповідати на питання викладача, читаючи з екрану смартфона, ноутбуку чи з підручника не варто також. Це характеризує рівень підготовки здобувача вищої освіти не з кращого боку.

Форми роботи

Лекції, семінарські (практичні) заняття. Тематика лекцій висвітлена у робочій програмі (силабусі) дисципліни. Вітаються питання від здобувачів вищої освіти до викладача під час лекції. Викладач може ставити питання окремим здобувачам або загалом аудиторії. Допускається діалог між здобувачем вищої освіти і викладачем на під час лекції.

На семінарських заняттях здобувачі вищої освіти фокусують свою увагу на засвоєнні, узагальненні та систематизації знань з психології, базових психологічних категорій, основних видів діяльності психолога та завдань, які вирішує психолог в процесі практичної діяльності.

Політика університету

Академічна доброчесність

Основні види академічної відповідальності встановлені Законом України «Про освіту». Згідно із частиною 6 статті 42 до основних видів академічної відповідальності здобувачів вищої освіти належать: повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо); повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми; відрахування із закладу освіти; позбавлення академічної стипендії; позбавлення наданих закладом освіти пільг з оплати за навчання.

Політику, стандарти і процедури дотримання академічної доброчесності містять такі регламентуючі документи КПІ ім. Ігоря Сікорського, оприлюднені на сайті Університету: Кодекс честі КПІ ім. Ігоря Сікорського <https://kpi.ua/files/honorcode.pdf>, Положення про систему запобігання академічному плагіату <https://rb.gy/agihij>, а також нормативно-правові документи, офіційні рекомендації, накази та розпорядження, соціологічні дослідження КПІ ім. Ігоря Сікорського, методичні матеріали, освітні курси <https://kpi.ua/academic-integrity>.

Норми етичної поведінки

Норми етичної поведінки здобувачів вищої освіти і працівників визначені у розділі 2 Кодексу честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Детальніше: <https://kpi.ua/code>, а також у Положенні про комісію з питань етики та академічної чесності НТУУ «КПІ» https://data.kpi.ua/sites/default/files/files/2015_1-140a1.pdf

8. Види контролю та рейтингова система оцінювання результатів навчання (PCO)

Поточний контроль: опитування за темою заняття, домашня контрольна робота.

Семестровий контроль: залік

Оцінювання та контрольні заходи

Рейтинг здобувача вищої освіти з дисципліни складається з балів, що отримуються за:

- 1) роботу на семінарських (практичних) заняттях (відповіді, вирішення завдань та доповнення відповідей інших здобувачів вищої освіти у процесі дискусії);
- 2) складання домашньої контрольної роботи.

Здобувач вищої освіти отримає найвищий рейтинг, якщо він бере активну участь у проведених семінарських (практичних) заняттях, переважно надає повні та аргументовані відповіді, логічно їх викладає, висловлює власну позицію з дискусійних питань. Пропущені заняття, неточності, неповнота, помилки у відповідях спричиняють зниження рейтингу здобувача вищої освіти.

Деталізовані критерії оцінювання результатів навчання здобувача вищої освіти визначені у положенні про PCO з дисципліни та представлені у Додатку 1.

Домашня контрольна робота включає 4 питання, що є елементами кожного теоретичного розділу навчальної дисципліни. Виконання ДКР полягає в розгорнутій письмовій відповіді на кожне з 4 питань певного варіанту. Варіант ДКР надається викладачем під лекційному занятті або визначається рандомно.

Здобувач освіти може оскаржити оцінку викладача, подавши відповідну скаргу викладачу не пізніше наступного дня після ознайомлення здобувача вищої освіти з виставленою викладачем оцінкою. Скарга розглядатиметься за процедурами, встановленими університетом.

9. Додаткова інформація з дисципліни (освітнього компонента)

Рекомендації здобувачам вищої освіти

Вивчення курсу «Військова психологія» передбачає засвоєння здобувачами вищої освіти системи психологічних знань, основних понять за темами, ознайомлення з навчально-методичними матеріалами.

Головною метою лекцій є мотивація і організація роботи здобувачів вищої освіти з навчальним матеріалом у міжсесійний період. Лекції проводяться із використанням мультимедійних презентацій (за наявності умов в аудиторії).

Готуючись до семінарського заняття здобувач вищої освіти має обов'язково опрацювати лекційний матеріал певної теми, ознайомитись зі змістом матеріалу підручника. При виникненні питань, виявленні незрозумілих положень необхідно обов'язково обговорити їх з викладачем. На семінарському занятті навіть добре підготовлений здобувач вищої освіти не повинен залишатись пасивним спостерігачем, а активно включатись у обговорення питання. Якщо ж здобувач вищої освіти не ознайомився з навчальним матеріалом, йому варто уважніше слухати виступаючих, і завдяки отриманій інформації намагатись компенсувати недоліки підготовки до заняття. Не слід відмовляти від відповіді на питання викладача. Навіть якщо здобувач вищої освіти не знає відповіді, доцільно спробувати відповісти, висловити свою думку, виходячи з власних знань, досвіду, логіки запитання тощо. При цьому не треба боятися помилитися – одним з важливих завдань вивчення гуманітарних дисциплін є вироблення вміння логічно мислити і відповідно висловлювати власні думки. Однак, варто пам'ятати, що незнання матеріалу дисципліни є суттєвим недоліком роботи здобувача вищої освіти і буде негативно впливати на його загальний рейтинг. Відповідальне ставлення до підготовки на кожне семінарське заняття дає змогу не лише правильно засвоїти навчальний матеріал, але й зекономити зусилля при проходженні семестрового контролю.

Дистанційне навчання

Можливе синхронне дистанційне навчання з використанням платформ для відео-конференцій та освітньої платформи для дистанційного навчання в університеті.

Інклюзивне навчання

Допускається

Робочу програму навчальної дисципліни (силабус):

Складено доцентом кафедри психології та педагогіки, к.психол.н, Євтушенко І.В.

Ухвалено кафедрою психології та педагогіки (протокол № 15 від 31.05.2024 р.)

Погоджено методичною комісією факультету соціології і права (протокол № 9 від 26.06.2024 р.)

Рейтингова система оцінювання результатів навчання

Рейтинг здобувача вищої освіти з дисципліни «Військова психологія» складається з балів, що отримуються за:

- 1) доповіді, відповіді, вирішення завдань та доповнення відповідей інших здобувачів вищої освіти у процесі дискусії на семінарських (практичних) заняттях;
- 2) складання домашньої контрольної роботи (ДКР);
- 3) залікова контрольна робота.

№ з/п	Контрольний захід	%	Ваговий бал	Кіл-ть	Всього
1	Відповіді на семінарських заняттях (доповідь)	40	20	2	40
2	Активна участь у обговоренні теми семінару/ практична робота під час семінару	20	10	2	20
4	Домашня контрольна робота	40	1	1	40
	Всього				100

Сума вагових балів контрольних заходів протягом семестру підраховується таким чином:

$$RC = 40 + 20 + 40 = 100 \text{ балів}$$

Система рейтингових (вагових) балів та критерії оцінювання:

1. Робота на семінарських (практичних) заняттях

Ваговий бал за підготовлену доповідь 20 балів. Максимальна кількість балів за доповіді на семінарах дорівнює 20 балів × 2 доповіді = 40 балів.

Ваговий бал за активну участь у обговоренні теми семінару, дорівнює 10 балів. Максимальна кількість балів за активну участь у семінарі дорівнює 20 балів.

Робота на семінарських заняттях (доповідь)

Повна відповідь (не менше 95% потрібної інформації). Здобувач вищої освіти надає повну і аргументовану відповідь, демонструє повні й міцні знання навчального матеріалу в заданому обсязі, висловлює власну позицію з відповідним обґрунтуванням з дискусійних питань, ефективно використовую візуальні засоби (мультимедійні презентації, відеоматеріали тощо)	5-6
Достатньо повна відповідь (не менше 75 % потрібної інформації). Здобувач вищої освіти надає повну аргументовану відповідь з несуттєвими неточностями, висловлюючи власну позицію допускає незначні порушення логіки, на достатньому рівні використовує візуальні засоби до теми семінару	3-4
Неповна відповідь (не менше 60% потрібної інформації). Здобувач вищої освіти надає неповні відповіді, допускає неточності, висловлюючи власну позицію проявляє складність в її обґрунтуванні	1-2
Відповідь не відповідає вимогам «задовільно», або відсутність відповіді; ухилення від участі у семінарському занятті	0

2. **Виконання домашньої контрольної роботи** (максимальна кількість балів складає 40 балів):

Домашня контрольна робота включає 4 питання, що є елементами кожного теоретичного розділу навчальної дисципліни. Виконання ДКР полягає в розгорнутій письмовій відповіді на кожне з 4 питань певного варіанту. Варіант ДКР надається викладачем під лекційному занятті або визначається рандомно.

Орієнтовний перелік питань до ДКР та вимоги до оформлення наведено у додатку 3.

Кожне питання ДКР оцінюється в 10 балів, таким чином максимальна оцінка за виконання ДКР складає 40 балів.:

Критерії оцінювання кожного питання ДКР:

Повна, аргументована, логічно викладена відповідь. Наведено приклади та обґрунтування	8-10
Правильна відповідь з незначними неточностями, порушеннями логіки викладення відповіді	5-7
Відповідь з чисельними значними помилками, відповідь неповна, без обґрунтування	1-4
Відсутність відповіді	0

Розрахунок шкали (R) рейтингу:**Розрахунок шкали (R) рейтингу:**

Сума вагових балів контрольних заходів протягом семестру складає:

$$RD = 20 + 20+40 = 100 \text{ балів.}$$

Здобувачі вищої освіти, які набрали протягом семестру **60 і більше балів** мають можливості:

а) отримати залікову оцінку (залік) відповідно до набраного рейтингу (рейтингові бали переводяться до оцінки згідно із таблицею та заносяться до відомості семестрового контролю);

б) виконати залікову контрольну роботу з метою підвищення оцінки (при цьому попередній рейтинг здобувача вищої освіти з дисципліни скасовується і він отримує оцінку тільки за результатами залікової контрольної роботи).

Здобувачі вищої освіти, які набрали протягом семестру менше **60 балів, але виконали умови допуску**, виконують залікову контрольну роботу.

Залікова контрольна робота складається зі 100 тестових завдань, що відображають зміст всієї дисципліни та виконується письмово.

Залікова контрольна робота проводиться за допомогою гугл-тестів, доступ до ЗКР надається студентам лише під час проведення заліку. Тривалість ЗКР – 90 хвилин. Залікова контрольна робота містить 100 тестових питань, кожне питання містить 3-4 варіанти відповіді, серед яких правильною є лише одна. Задача студента – уважно прочитати питання та варіанти відповідей, обрати один варіант відповіді (правильний на думку студента) та позначити його у будь-який зручний спосіб.

Максимальна кількість балів складає **100** (максимальна кількість балів за 1 тестове завдання – 1):

Тестове завдання виконано правильно (кожне з 100)	1
Тестове завдання виконано неправильно (кожне з 100)	0

Таблиця відповідності рейтингових балів оцінкам за університетською шкалою:

Кількість балів	Оцінка
100-95	Відмінно
94-85	Дуже добре
84-75	Добре
74-65	Задовільно
64-60	Достатньо
Менше 60	Незадовільно
Не виконані умови допуску	Не допущено

Орієнтовні питання до залікової контрольної роботи

1. Які є задачі у психологічної підготовки воїнів?
2. Які професійно важливі якості формуються у воїнів?
3. Розкрийте головні аспекти надання психологічної допомоги військовослужбовцям.
4. Які існують критерії оцінки ефективності психологічної допомоги, наданої особовому складу?
5. З чого складається діяльність психолога з надання психологічної допомоги у районах виконання завдань
6. Які види девіантної поведінки мають розповсюдження у бойовій обстановці?
7. Які існують способи профілактики девіантної поведінки воїнів.
8. Назвіть головні чинники суїцидального ризику у військовослужбовців.
9. Які існують шляхи профілактики суїцидів серед військовослужбовців?
10. Перелічіть ознаки високого суїцидального ризику
11. Наведіть варіант класифікації конфліктів.
12. Які є основні джерела виникнення конфліктів у підрозділах.
13. Яким є вплив особистісних особливостей на виникнення конфліктів.
14. Які існують практичні заходи щодо упередження та виявлення конфліктів.
15. Назвіть основні структурні компоненти військового підрозділу.
16. Назвіть психологічні характеристики взаємовідносин військовослужбовців, управління психологічною атмосферою.
17. Охарактеризуйте типи малих груп за критеріями та рівнями їх взаємодії.
18. Сформулюйте основні соціально-психологічні характеристики колективу.
19. Назвіть психологічні основи формування морально-бойових якостей.
20. Що сприяє формуванню бойової майстерності.
21. В чому полягає психологічна підготовка до прояву агресивної поведінки?
22. В чому сутність підготовки щодо ставлення до цивільних осіб?
23. Сформулюйте головні ознаки сучасного бою та охарактеризуйте його вплив на психіку воїнів.
24. Що таке бойовий стрес та якими є його психологічні наслідки.
25. Розкрийте зміст поняття «готовність до активних дій».
26. Як виникає адаптація до умов бойової діяльності?
27. Охарактеризуйте особливості функціонування емоційно-вольової сфери
28. Які існують шляхи подолання негативних психічних станів.
29. Що таке вищі та нижчі почуття? 30. Яке значення має воля у діяльності військовослужбовця?
30. Охарактеризуйте специфіку функціонування відчуттів, сприйняття, уявлення у воїнів.
31. В чому специфіка функціонування уваги, пам'яті та уяви у воїнів.
32. Специфіка функціонування мислення та мовлення в умовах бойових дій
33. Розкрийте роль знань, умінь та навичок у діяльності військовослужбовця.
34. Охарактеризуйте психологічні особливості військової діяльності.
35. Зробіть стислий огляд історії розвитку військової психології.
36. Сформулюйте головні завдання військової психології.
37. Які методи дослідження застосовують у військовій психології.
38. Стрес та бойовий стрес.
39. Прояви характерні для кожного етапу переживання травми.
40. Вихід із травми, симптоми. Адаптація.
41. Страх під час бою. Гостра фаза.
42. Симптоми постстресового стану.
43. Допомога при нервовому напруженні, ступорі, плачі.
44. при агресії, страхові, істеричі.
45. Допомога при апатії, руховому збудженню, маренню і галюцинації.
46. Саморегуляція. Вправи на саморегуляцію.
47. Що означає, для кожної сім'ї і родини, в кожній країні світу підписання контракту чи призов солдата на військову службу?
48. Терапевтична робота з дітьми, в сім'ях, де в одного з батьків є симптоми ПТСР.

49. Основні принципи психодіагностики осіб.
50. Що має бути в наявності в польовій сумці психолога?
51. Які зміни відбуваються в боєдатності бійців в залежності від тривалості їхнього сну?
52. Які заходи рекомендовано для учасника в зоні бойових дій та в період відновлення?
53. Дії військовослужбовців, в період перебування в полоні?
54. Які існують фази горювання при втраті бойового товариша.
55. Яка психологічна допомога рекомендована на різних фазах горювання?
56. Які ознаки суїцидальної поведінки?
57. Яка психологічна допомога надається особам з суїцидальними тенденціями?
58. Що таке дебрифінг? Мета дебрифінгу? Навіть фази дебрифінгу?
59. Які методики рекомендовано щодо психодіагностики осіб, що пережили травмівну подію?
60. Назвіть основні джерела виникнення конфліктів у підрозділах.
61. Розкрийте зміст впливу особистісних особливостей воїнів на виникнення конфліктів.
62. Які існують практичні підходи щодо попередження конфліктів.
63. Які методики використовують для визначення ПТСР?
64. Які методики використовують для визначення депресивних станів?
65. Які методики використовують для визначення суїциду?
66. Перелічіть основні структурні компоненти військового колективу.
67. Розкрийте зміст таких соціально-психологічних явищ, як загальна думка, колективний настрій, колективні відчуття, традиції, авторитет у військовому колективі.
68. Які існують підходи до управління психологічною атмосферою у військовому колективі.
69. Що таке групова динаміка?
70. Які існують методи вивчення психології військового колективу?
71. Які види девіантної поведінки мають розповсюдження у бойовій обстановці?
72. Розкрийте зміст профілактичної роботи щодо девіантної поведінки військовослужбовців.
73. Які головні чинники суїцидального ризику у військовослужбовців ви знаєте?
74. В чому полягає профілактика суїцидів серед військовослужбовців?
75. Які ознаки високого суїцидального ризику ви знаєте, та які існують способи їх виявлення?
76. Які методики використовують для оцінки посттравматичних реакцій для бійців?

Орієнтовні питання до домашньої контрольної роботи

1. Предмет військової психології.
2. Зв'язок військової психології з іншими галузями психологічної науки.
3. Історія розвитку військової психології.
4. Психологічні особливості військової діяльності.
5. Методи військової психології.
6. Психологічні процеси, стани, властивості та утворення в умовах військової діяльності (загальна характеристика).
7. Емоційно-вольові процеси в умовах військової діяльності.
8. Характеристика вольових рис воїнів.
9. Умови та шляхи формування емоційно-вольової стійкості воїнів.
10. Бойова обстановка та її вплив на діяльність. Бойовий стрес та його психологічні наслідки.
11. Адаптація до умов бойової діяльності.
12. Готовність до активних дій.
13. Психологічні передумови ефективності бойових дій.
14. Подолання негативних психічних станів: напруга, втома, жах, паніка, тривога.
15. Психологічні основи формування морально-бойових якостей: дисциплінованість, хоробрість, стійкість, витривалість, впевненість, наполегливість, відвага тощо.
16. Формування у воїнів професійно важливих якостей: емоційно-вольової стійкості, готовності до колективних дій, впевненості у своїх силах.
17. Психологічна підготовка для профілактики страху та бойового стресу.
18. Психологічна підготовка щодо агресивної поведінки та застосування бойової сили.
19. Психологічна підготовка щодо ставлення до ворожих військових та цивільних осіб.
20. Специфіка психологічної підготовки військових до можливого полону та поведінки у полоні.
21. Дії штатних військових психологів безпосередньо до протягом та після бойових дій.
22. Сутність інформаційно-психологічного протистояння.
23. Психологічні операції як елемент інформаційно-психологічного протистояння.
24. Шляхи протидії інформаційно-психологічному впливу противника.
25. Військовий підрозділ як соціально-психологічне явище.
26. Сутність та ознаки військового колективу.
27. Психологічна характеристика взаємовідносин військовослужбовців.
28. Методи вивчення психології військового колективу.
29. Основні джерела виникнення конфліктів у підрозділах.
30. Вплив особистісних особливостей на виникнення конфліктів.
31. Практичні засоби щодо упередження та виявлення конфліктів.
32. Сутність девіантної поведінки в бойовій обстановці.
33. Види девіантної поведінки в бойовій обстановці.
34. Способи профілактики девіантних проявів.
35. Основні чинники здійснення суїцидів військовослужбовцями.
36. Ознаки високої вірогідності здійснення суїциду.
37. Профілактика суїцидів і суїцидальних спроб у військових частинах (підрозділах).
38. Головні завдання військових психологів.
39. Військово-психологічний відбір та класифікація.
40. Відстеження психологічної бойової готовності.
41. Екстрена психологічна допомога.
42. Діяльність психолога з надання психологічної допомоги особовому складу військової частини (підрозділу) під час перебування в пункті постійної дислокації;
43. Діяльність психолога з надання психологічної допомоги особовому складу військової частини (підрозділу) у районах виконання завдань (ведення бойових дій).
44. Діяльність психолога з надання психологічної допомоги особовому складу військової частини (підрозділу) після виконання завдань (у районах відновлення, ППД).
45. Оцінка ефективності психологічної допомоги, наданої особовому складу
46. Процедура психологічного розвантаження після бойових дій.
47. Аналіз виконаного завдання.
48. Первинна підтримка командира (defusing).
49. Рекапітуляція стресової події (дебріфінг).

50. Процес поступового повернення (декомпресія).
51. Роль командира у поступовому процесі розвантаження.
52. Психологічні кризові інтервенції
53. Психологічна реабілітація ветеранів з інвалідністю.
54. Загальні психологічні наслідки участі у бойових діях.
55. Психологічна характеристика посттравматичного стресового розладу.
56. Методики діагностики посттравматичних стресових розладів.
57. Завдання, методи та принципи психологічної реабілітації поранених та ветеранів з інвалідністю.
58. Схема та методи психологічної реабілітації ветеранів з інвалідністю та поранених.
59. Соціально-психологічна адаптація військовослужбовців, які отримали поранення у бойових діях.
60. Особливості терапевтичної роботи в умовах лікарняної палати.
61. Основні напрямки психотерапевтичної роботи та шляхи їх реалізації.
62. Специфіка психологічної адаптації та відновлення військовослужбовців, їх взаємини в родині.
63. Роль родини у поверненні військовослужбовців до цивільного життя.
64. Комунікація з членами родини військового.
65. Робота з втратою та горем.
66. Психологічна допомога рідним та близьким військовослужбовця.
67. Психологічна допомога дітям і підліткам із травматичним досвідом.
68. Психологічна реабілітація дітей та дорослих деокупованих громад.
69. Переселені особи (внутрішні та зовнішні мігранти), психологічні проблеми дезадаптації, що виникають у них; різні реакції дезадаптації переселених осіб.
70. Психологічна реабілітація переселених осіб.
71. Допомога в адаптації та психологічний супровід переселених осіб.
72. Втома від співчуття

Зразок оформлення титульної сторінки домашньої контрольної роботи

НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ ІМЕНІ ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»

Факультет соціології і права
Кафедра психології та педагогіки

Контрольна робота
з дисципліни «Військова психологія»
Варіант №__

Здобувач вищої освіти

ПІБ _____

групи: _____

Перевірив: ПІБ викладача

к. психол. н., доцент кафедри психології та
педагогіки ФСП

Київ – 2024

Вимоги до виконання ДКР

Варіант ДКР надається викладачем на лекційному заняття та/або обирається рандомно. Здобувачі вищої освіти подають ДКР за 2 тижні до екзамену (заліку).

Загальний обсяг ДКР 8-10 сторінок друкованого тексту українською мовою формату А4 тексту у редакторі Word.

Стандарти: кегель – 14pt, міжрядковий інтервал – 1,5, шрифт Times New Roman, абзацний відступ – 1,25 см, поля: верхнє – 2 см, нижнє – 2 см, ліворуч – 3 см, праворуч – 1,5 см. Обов'язкова нумерація сторінок.

ДКР обов'язково повинна мати титульну сторінку.

Відповідь на кожне питання має починатися з нового аркушу із зазначеним номером та сформульованою назвою. Необхідно глибоко та стисло розкрити поставлені питання; зазначити порядковими номерами посилання на використані літературні джерела (сайти). Крім узагальнень, бажано викласти власний погляд на проблему.

Список використаних джерел оформлюється за вимогами ДСТУ 8302:2015, з якими можна ознайомитись за посиланням:

https://drive.google.com/file/d/0B1Ugk1fhA47Ha1NfZkIY3QzeEU/view?resourcekey=0_x51fNY74izbW1aYVTCrWdw